

Economisch Daklozen

Op zoek naar (tijdelijke) huisvesting

WAGENINGEN
UNIVERSITY & RESEARCH

wur.nl

Voorwoord

De afgelopen 10 jaar is dakloosheid sterk toegenomen. En onze ambities om daar iets aan te doen zijn hoger dan ooit. De EU wil dakloosheid eindigen in 2030, het recente regeerakkoord zet in op het realiseren van voldoende woonplekken, de Gemeente Amsterdam wil alle (dreigend) daklozen begeleiding bieden en De Regenboog Groep droomt van een stad waarin plek is voor iedereen.

Er is een ommezwaai nodig, dat is duidelijk. Met een enorme schaarste op de woningmarkt en een groeiende ongelijkheid, zien we (economische) dakloosheid eerder stijgen dan dalen. Daarom moet het roer om, en flink ook. Er zijn vernieuwende en radicale ideeën nodig en die ontstaan nou eenmaal uit verrassende samenwerkingen. De kracht zit hem in vrijwillige inzet van mensen en organisaties met veel mogelijkheden voor mensen met weinig kansen. Dit project van de Wetenschapswinkel is daar een mooi voorbeeld van.

We zijn ontzettend dankbaar voor waardevolle samenwerkingen tussen universiteiten, kennisinstellingen en ervaringen uit het veld. Dit document laat zien hoe vindingrijk we samen kunnen zijn, maar ook hoe omvangrijk het probleem is. Laat dit een voorbeeld en een begin zijn, want er is nog veel te doen!

Hans Wijnands,
directeur/bestuurder De Regenboog Groep

Inhoud

Inleiding	4
Economically homeless in Amsterdam	6
Amsterdam, a place to call home?	7
Less Homeless	8
Economisch daklozen in Amsterdam	10
Tot slot	11

De foto's op de cover en op pagina 6 en 7 in dit rapport zijn afkomstig uit een film gemaakt in opdracht van de Regenboog Groep. Vincent Fitz-Jim deed de regie en maakte de film, acteur Kees Hartveld speelde de economisch daklozen en sprak de stem in. Het filmpje kun je hier bekijken: <https://youtu.be/Rgrt2xOXFsY>.

De foto's op pagina 2 en 5 zijn afkomstig van Shutterstock.com.

Inleiding

De Regenboog Groep signaleerde eind 2019 dat in toenemende mate een nieuwe doelgroep aan haar deur klopte. Het gaat om een groep dak- en thuislozen die door een levensgebeurtenis als een scheiding of verlies van een baan dakloos zijn geworden. Ze komen veelal echter niet in aanmerking voor hulp, omdat gedacht werd dat deze mensen zelfredzaam zouden zijn. In de praktijk blijkt dit echter niet (altijd) het geval.

Mensen die dakloos worden, zijn per definitie (in elk geval in de situatie waarin ze terechtgekomen zijn) niet zelfredzaam. Eenmaal weer in een stabiele omgeving, met een onbedreigd dak boven het hoofd, kan iemand zich waarschijnlijk wel op eigen kracht redden. Om daar te komen is veelal intensieve begeleiding nodig, allereerst om mensen te laten inzien wat hun situatie is en wat daarbij

de beperkingen en de kansen zijn. Zo zullen betrokkenen soms onder ogen moeten zien dat hun wens, wonen in (de omgeving van) Amsterdam, niet realistisch is. Het zoeken naar woonruimte buiten de regio is tijdsintensief. Verder ontbreekt het de mensen meestal aan een netwerk waarop een beroep gedaan kan worden om allerlei praktische kwesties op te lossen. Daardoor komt ook op dat gebied veel terecht bij de begeleider.

Missie Regenboog Groep

Wij zijn er voor mensen in Amsterdam en omstreken die het moeilijk hebben en nergens anders terecht kunnen. Wij mobiliseren de kracht in de samenleving om hen te ondersteunen zo zelfstandig mogelijk mee te doen in de maatschappij.

Is het een volkshuisvestingsprobleem of toch een GGZ-probleem?

Terwijl de politiek er nog niet over uit is in welk hokje die 'nieuwe' daklozen geplaatst zouden moeten worden, zoekt De Regenboog Groep al jaren hokjes, kamers en verblijfplaatsen voor deze mensen. Want ieder mens verdient een dak boven het hoofd: "Deze mensen hebben wel problemen, maar hebben vooral en allereerst geen huis." En dat geeft de meeste problemen.

Doel

De Regenboog Groep heeft de Wetenschapswinkel gevraagd in kaart te brengen hoe de Regenbooggroep de economisch daklozen beter kan helpen bij het krijgen van (tijdelijke) woonruimte door onderzoek te doen naar mogelijke oplossingen en het openen van een dialoog met betrokkenen.

Dit is verwoord in de volgende doelstellingen:

- 1 Inzicht krijgen in de regels en processen die van belang zijn bij het omgaan met daklozen
- 2 Inzicht krijgen in good practices in (en wellicht buiten) Nederland
- 3 Komen tot creatieve oplossingen voor zogenoemde 'zelfredzame' daklozen

Hiervoor zijn tijdens dit project vier verschillende deelprojecten uitgevoerd. Deze publicatie en bijbehorende rapporten zijn tot stand gekomen door literatuuronderzoek, interviews met economisch daklozen, professionals van de Regenboog Groep, experts uit de begeleidingscommissie en een diverse groep stakeholders en co-creatie sessies. Tegelijkertijd heeft de begeleidingscommissie een belangrijke rol gespeeld in het verder brengen van discussie, het in kaart brengen van potentiële oplossingen en het opbouwen van een netwerk.

Economically homeless in Amsterdam

Het eerste deelproject dat is uitgevoerd had als doel inzicht te krijgen in de behoeften van economisch daklozen om hun gezondheid en welzijn te verbeteren. Dit inzicht is vervolgens gelegd naast de bestaande praktijken om zo zicht te krijgen op de lacunes. Tevens is gekeken naar best practices elders op de wereld.

De belangrijkste conclusies van dit onderzoek zijn:

- Doorgaan met en creëren van nieuwe initiatieven die het bewustzijn in de samenleving, en specifiek onder werkgevers, vergroten.
- Stimuleren/doorzetten van en investeren in projecten als Onder de Pannen en Je Eigen Stek, die de Housing First-aanpak implementeren.

- Creëer nieuwe initiatieven die ondersteuning bieden om gemotiveerd te blijven voor een baan, zoals werkbegeleiding door een ergotherapeut (zoals in Glasgow).
- Gemeente Amsterdam: Kijk naar de mogelijkheden om een 'huurbank' zoals in Vancouver, op te richten en integreer deze met het Project 'Early Reach Out', om te voorkomen dat mensen worden uitgezet.

Amsterdam, a place to call home?

Economic homelessness in Amsterdam

Het doel van het tweede deelproject was het geven van een overzicht van het beleid binnen de Metropool Regio A'dam dat economische dakloosheid kan beïnvloeden en vervolgens om op basis daarvan en op basis van een best practice in Zweden aanbevelingen te doen welke zaken aangepakt moeten worden. Naast aantal faciliterende factoren om dakloosheid te voorkomen/overwinnen, zijn in het beleid de volgende tekortkomingen gesignaleerd:

- Het gebruik van een classificatiesysteem op basis van 'zelfredzaam' benadrukt een van de grootste misvattingen

over economisch daklozen en verhindert hen zelfs om hun problemen op te lossen.

- Het probleem van (economische) dakloosheid wordt vooral opgepakt door afdeling Zorg maar het gebrek aan betaalbare huisvesting is de belangrijkste factor.
- De decentralisatiestrategie die door Nederlandse overheid is geïnitieerd om dakloosheid aan te pakken, leidt tot een gebrek aan centrale coördinatie en leiderschap, die nodig zijn om structurele oplossingen te bieden.

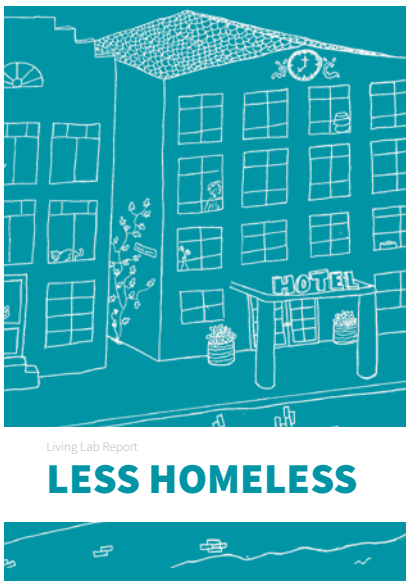
Less Homeless

Op basis van inzichten uit de eerste twee deelprojecten, is vervolgens in het derde deelproject de stap gezet om te kijken naar mogelijke oplossingen. Deze zijn met name gezocht in tijdelijke huisvesting. Het doel van dit derde project was het verbeteren van de mogelijkheden om economisch daklozen in de stad te ondersteunen gericht op (1) vergroten van de capaciteit van korte termijn huisvestingsoplossingen voor economisch daklozen en (2) door te kijken naar verlenging van bestaande korte termijn huisvesting voor de economisch daklozen. Met behulp van de Living Lab methode is een verscheidenheid aan mogelijke tijdelijke huisvesting verkend en beoordeeld op haalbaarheid (zie ook figuur 2). De conclusie was dat, mede als gevolg van Covid-19, tijdelijke huisvesting

in hotels, de meeste potentie had. Vervolgens is dit nader uitgewerkt en is onderzocht hoe deze potentiële oplossing het best kan worden ontwikkeld.

Dit resulteerde in de volgende aanbevelingen:

- Maak gebruik van lopende samenwerkingen met hotels. Er zijn al partijen die zich betrokken voelen en een bijdrage willen leveren.
- Laat de positieve effecten van de coronacrisis niet verloren gaan als deze voorbij is.
- Kijk naar de mogelijkheden om bestaand vastgoed te transformeren. Hotels die leeg komen te staan zijn een goede mogelijkheid om snel tijdelijke woonplekken te creëren.

Figuur 1 Voorwaarden van de Oplossingsrichting Hotel Noodopvang

SOLUTION	Willingness	Time	Money	Legal	Score
Temporary housing in hotels	++++	+++++	+++	-	+11
Transformation hotel building	+++++	+++	+	--	+7
Transformation office building	0	+	+	--	0
Transformation retail building	0	+	+	--	0
More tenants in existing housing	-----	---	+++++	+++	0
Changing occupancy of existing houses	-----	-	+++	+++++	+2
New built housing	+++++	-----	-----	+++++	0

Figuur 2: Kansen en belemmeringen van (tijdelijke) woonoplossingen

Aanbevelingen voor gemeente Amsterdam:

- Pak de daklozenproblematiek preventief aan door middel van het Housing First principe.
- Ga met De Regenboog Groep in gesprek om andere ideeën om preventief afglijden van economisch daklozen te voorkomen te onderzoeken.

Economisch daklozen in Amsterdam

Onderzoek naar de effectiviteit van 12 maanden onderkomen

Met de focus op het vinden van tijdelijke huisvesting, kwam er een vraag bij, namelijk, in hoeverre deze tijdelijke huisvesting een oplossing is voor dakloosheid. Het argument voor het direct aanbieden van tijdelijk en stabiel onderdak luidt dat het mentale problemen zal voorkomen en dat de meeste economisch daklozen tussen de zes en twaalf maanden nodig hebben hun leven weer op de rit te krijgen. Dit is echter nog niet op grotere schaal is geverifieerd. Wanneer tijdelijk onderdak in bijvoorbeeld hotels daadwerkelijk de kans op zelfstandige huisvesting ver-

groot, zullen de maatschappelijke kosten van tijdelijke onderdak lager zijn dan de kosten voor de hulpverlening wanneer een persoon langere tijd dakloos is. De neerwaartse spiraal van dakloos raken en afglijden op de sociale ladder is overigens niet alleen kostbaar voor de maatschappij, maar gaat ook in tegen het recht op woonplaats. Echter, wanneer tijdelijk onderdak niet effectief blijkt, dan is onderdak in bijvoorbeeld een hotel een zeer kostbare oplossing.

Figuur 3 Succes- en faalfactoren in het potentieel van tijdelijke oplossingen

Het doel van het vierde en laatste deelproject was daarom het analyseren en in kaart brengen van het effect van tijdelijk (6-12 maanden) onderdak voor economisch daklozen in Amsterdam. Hiervoor is gebruik gemaakt van het Elektronisch Cliënten Dossier (ECD) van De Regenboog Groep, waarin gegevens van cliënten worden bijgehouden. Belangrijkste resultaat uit de analyse is dat van de 184 cliënten ruim 46% binnen twaalf maanden een nieuwe (tijdelijke) woning heeft gevonden. Hoewel de verschillen tussen type project groot zijn, is dit een bemoedigend resultaat. In figuur 3 staan de succes- en faalfactoren die inzicht geven in het potentieel van deze tijdelijke oplossingen. Specifiek over de hotelkamers als mogelijke oplossing, kwam naar voren dat de opvattingen over de effectiviteit gematigd positief zijn. Dit komt omdat hotelkamers als extra opvangcapaciteit functioneren. Het kleine aantal beschikbare hotelkamers verlicht daarmee de druk op de gangbare opvang en biedt dus meer cliënten de rust en tijd om overzicht te krijgen op de situatie.

Tot slot

Dit project heeft drie belangrijke inzichten opgeleverd:

- 1 Alhoewel het tekort aan woningen het belangrijkste probleem vormt, zijn tijdelijke oplossingen noodzakelijk, zeker voor de korte termijn.
- 2 Tijdelijke huisvesting en preventie zijn van belang omdat zo een neerwaartse spiraal kan worden voorkomen.
- 3 Meer aandacht voor het probleem is nodig en zorgt, hopelijk, voor minder schaamte bij economisch daklozen.

Inmiddels zijn we ruim 2 jaar later en is de praktijk behoorlijk veranderd. Was er bij de start, eind 2019, nog relatief weinig aandacht voor deze problematiek van economisch daklozen, inmiddels is de situatie begin 2022, gelukkig anders: er is meer aandacht voor en ook meer kennis van de problematiek. Er komt bovendien weer een Minister voor Wonen. Tegelijkertijd is de problematiek toegenomen: er zijn meer economisch daklozen. In 2020 waren er in Amsterdam 826 economisch daklozen en in 2021 naar schatting 1200. Het aantal economisch daklozen dat erbij komt is twee keer zo groot als het aantal 'traditionele' daklozen met verslavings- of GGZ-problematiek.

Dit project is nu afgerond, maar hopelijk bieden de opgedane inzichten aanknopingspunten om verder te gaan en zo economische daklozen meer perspectief op een woning te bieden.

To explore
the potential
of nature to
improve the
quality of life

Wageningen University & Research
Cultural Geography Group
Postbus 47
6700 AA Wageningen
www.wur.nl

Contact

Dr. Karin Peters, projectleider
Economisch Daklozen in Amsterdam
karin.peters@wur.nl

De missie van Wageningen University & Research is 'To explore the potential of nature to improve the quality of life'. Binnen Wageningen University & Research bundelen Wageningen University en gespecialiseerde onderzoeksinstituten van Stichting Wageningen Research hun krachten om bij te dragen aan de oplossing van belangrijke vragen in het domein van gezonde voeding en leefomgeving. Met ongeveer 30 vestigingen, 6.800 medewerkers (6.000 fte) en 12.900 studenten behoort Wageningen University & Research wereldwijd tot de aansprekende kennisinstellingen binnen haar domein. De integrale benadering van de vraagstukken en de samenwerking tussen verschillende disciplines vormen het hart van de unieke Wageningen aanpak.

Maart 2022
